

tots terminats en *-ere* (o *-era*, pron. oriental).

La gent d'església (almenys els frares de Montserrat —1982—) pronuncien *prabêra*; *Roca-prebera* de Torelló es pronuncia amb *ê* (*rokəpərbêra*) i a algú he sentit *prabêra* (jo ho feia així a causa del de Torelló) i de fet no hi ha dubte possible que aquesta era la pronúncia antiga.

En lloc de la forma fidel al grec, aparegué en llatí vulgar una pronúncia reduïda *prebiter* que es documenta en inscripcions cristianes arcaïques (Diehl, *Inscr. Chr. veteres*, 11), *preuiter* en alguna altra (i també *prosbiter*, que deu ser ultracorrecció d'un *probiter* amb labialització per obra de la labial següent, la que va donar el fr. ant. *proveire*, *prouvoire*, Niedermann (*VRom.* v, 184; XII, 373); per a la pèrdua de la *-s-* és superflu pensar en encreuaments (Ascoli, M-Lübke), com ja indicà Jud (*ASNSL* cxxiv, 403). És de l'acusatiu corresponent *PREBITĒRU* que provenen el català *prevere* i oc. *preveire* i també el basc *belater*, *-erra*, de *b(e)rater* (Mitxelena, *FonHivca.*, 158; *REW*, 6740).

Al costat d'aquest es mantingué el nominatiu *PRESBYTER* (on essent tònica la primera síl·laba es pogué conservar la *-s-*): d'ací el fr. *prêtre* < *prestre* 'capellà', i d'altra banda, amb l'explicada caiguda de la *-s-*, va passar a l'it. *prete* < **prē(ve)te*; i al roms. *preot* (sobretot els detalls del qual, cf. *ZRPb.* xlv, 712). El fr. antic *prestre* es propagà a d'altres llengües: angl. *priest*, cast. *preste*, i també trobem *preste* en la nostra, en certs usos específics; o, ocasionalment, amb dissimilació diferent, *pestre*: «persona que beu ab calze a son dinar, encara que sia *pestre* o capellà, si és capellà deu ésser desgradat», *StVicentF* (*Serm.* i, 106.7).

DERIV.: *Preverat* (ross., 1311). *Preveratge* (Eiximeinis). *Preveril* 'benefici de prevere', a. 1400, i en una variant consonàntica més conservadora: «que stablesquen 2 *prevedrils* o capellanies en l'esgleja de --- dels dits benifets o *prevedrils* --- los dits *prevadrils* o capellanies ---», doc. ross. de 1345 (*InvLC* xiv, 86, 87, 88).

Presbiter, no s'usa en català. Però sí els derivats cultes: *presbiteri* [Lacav.], ll. *presbyterium*; «sota del *presbiteri* y altar major és la capella de --- Santa Eulària ---», B. de Maldà (*Excurs.*, p. 9). *Presbiteral*. *Presbiterat*. *Presbiterià*; *presbiterianisme*.

Per a *arxipreste*, veg. el que se n'ha dit a *ARXI*. (I, 443a1-13); ja es documenta el 1740 en la *Relació de Climent XII* de Tagell («lo *archipreste* camarlench», v. 3909, si bé la primera versió hi posava *archipestre*); és errònia la forma *arxiprest*; rar *arxiprevere*.

Prèsbita, pres del gr. *πρέσβυς, -υτος*, 'vell', com a defecte freqüent entre vells, probablement per conducte del fr. *presbyste* [1690]; *presbícia*.

Prevertir, V. *vertir* *Preveure*, V. *veure* *Previ*, V. *via* *Previdència*, V. *veure* *Previngut*, V. *venir* *Previsament*, *previsible*, *previsió*, *previsor*, *previst*, V. *preveure* (VEURE) *Prexèvol*, V. *poixèvol* *Pria*, V. *paria*

PRÍAP, pres del gr. *Πρίαπος* 'déu de la fecundació', sovint usat com a nom, en el sentit de 'membre viril'.

DERIV.: *Priapisme* [fi S. xv, Cauliac]. *Priapitis*. *AMAlcover*, que, àvid de recollir tota maledicència contra les seves bèsties-negres, engolia joiosament qual-sevol calúnnia, acusa «els superhomes de l'Institut» d'inventar «paraulotes tan no-ningunes com *pripell*» (*B DLC* xi, 248, primera i única notícia).

Prida, V. *presa* (PENDRE) *Prigó* i *priló*, V. *peiró* (PEDRA) *Prilló*, V. *penelló*

PRIM, significà originàriament 'primoter, primorós, subtil', i des de la idea de 'no grosser' va passar a 'no gruixut, tot altre que gras': del ll. *PRĪMUS* 'primer', d'on figuradament 'de primera qualitat, fi'. □ 1.ª doc.: 1168.

En certes combinacions es mantenia encara en català antic el valor etimològic de 'primer en número'. En rigor és el cas de *prim son* 'l'hora en què la gent comença de dormir': «dix, can En Soler ere malaute, que tramesesen a 'N Foget que vingués; e can él venie ere *prim son* pa<s>ad, e viu les portes del castel desencadenar ---» Alt Cardener, a. 1250 (PPujol, *DocVg. Urg.*, 15.7); «tramès a mi lo seu confessor, e dix que jo anàs al *prim son* ---» a. 1324 (Finke, *Acta Arag.* III, 462); «Après lo sol post, Blanquerna se puyava en lo terrat --- e stava en oració tro al *prim son*, esguardant lo cel e les steles ab hulls ploroses e ab cor devot», Lluill (*Blanq.* II, 260.2); «entorn hora de *prim son* i miça nit», doc. de 1381-7 (Rotger, *Història de Pollença* I, 131). *Prim son* id. ja com a glossa catalana del *RMa.*, S. XIII, a l'ar. *raqda* (p. 493, entre els mots de sentit aff al ll. *nox*).

De sortir a pescar a les cinc de la tarda en deien, a *StPolM*, «anar a la *prima*» perquè així pescaven a l'hora «primera de la vetlla» de 18 a 19h.) (1920). *Causa prima* 'causa primera', que Ausiàs aplica successivament al Bé i al Mal: «Dret natural és que la *Prima Causa* / en nostr' amor les altres preceesca / --- / De nós mateixs pren lo mal *causa prima*, / qui .ns fem senyors, ab lo poder del príncep, / encontr' aquells qui .ns són pars e 'guals frares» *ctv*, 3a, 8e: havia començat recollint el terme de Lluill: «Déu, qui és *prima causa*» (*Gentil*, 82).

En els altres significats, una de les aplicacions més freqüents, des d'antic, és al vi: en *vi prim* es prenia *prim* 'fi' en el sentit de no barrejat, no aigualit: «vi qual que sia: *prim* o ayguat» disjuntiva habitual, que notem, p. ex., en un doc. mall. de 1470 (*BSAL* xi, 281); i és una expressió que es troba a cada pas en la documentació ross., des dels orígens: «tres sesters de *vino primo*» dos cops ja en un doc. de 1168; «tres migeres de vi, entre *prim* e miger» 1256; «15 sesteratas vini mediū, *primi* et mediū pedi» 1257; «2 botes de vi *prim* e 2 botes de vi d'aygues» 1370 (*RLR* xxxii, 414); «de pan de forment e de *vin prim*» 1360; i, ben inequívoc: «del pus fort vinagre que pusques trobar, ab que sia de *vin prim*, sens aygua» 1371; i d'altres